

výchovu, výrobu, spotřebu, zkrátka všechnu společenskou činnost, a nade vším jako nejvyšší direktorium „náš výbor“, anonymní a nikomu známý. To je bezesporu nejryzejší antiautoritářství.

Aby se tomuto absurdnímu plánu praktické organizace dodalo zdání teoretické základny, je hned k nadpisu článku přičiněna malá poznámka:

„Kdo by si přál seznámit se s úplným teoretickým rozvedením našich základních tezí, nalezne je v *naší* publikovaném spise „Manifest komunistické strany“.“

A ruský překlad německého Manifestu Komunistické strany z roku 1847 je opravdu inzerován — za jeden frank — v každém čísle „Kolokolu“ z roku 1870³⁶⁵ vedle Bakuninovy výzvy „K důstojníkům ruské armády“ a dvou čísel časopisu „Narodnaja rasprava“. Týž Bakunin, který tohoto manifestu zneužil, aby vzbudil v Rusku důvěru ke svým tatarským fantaziím, prohlásil jej ústy západoevropské Aliance za ultrakacířský spis hlásající neblahé učení autoritářského německého komunismu (viz rezoluci konference v Rimini, Guillaumovu řeč v Haagu, „Bulletin jurassien“, čís. 10—11, barcelonskou „Federación“ atd.).

Nyní, kdy už každý ví, k jaké roli je „náš výbor“ předurčen, lze snadno pochopit onu konkureční zášť vůči státu a vůči každé centralizaci dělnických sil. Skutečně, dokud bude mít dělnická třída své zastupitelské orgány, nebudou se moci pánové Bakunin a Něčajev, revoltující pod inkognitem „našeho výboru“, stát majiteli společenského bohatství ani sklízet plody této vznešené tížádsti — kterou si tolik přejí vštípit ostatním: hodně pracovat a málo spotřebovat!

2. Revoluční katechismus

Něčajev pečlivě opatroval šifrovanou knížečku s názvem „Revoluční katechismus“³⁶⁶; tvrdil, že vlastnictví této knížky je charakteristickou výsadou každého emisara nebo agenta Mezinárodního sdružení. Podle výpovědí i nesporných důkazů předložených obhájci napsal katechismus Bakunin, jenž se také nikdy neodvážil své autorství popřít. Ostatně forma i obsah této práce

ukazují jasně, že pochází ze stejného pramene jako tajné stanovy, „Slova“, proklamace a „Narodnaja rasprava“, o nichž jsme již hovořili. Katechismus je pouze doplňuje. Tito všeničící anarchisté, kteří chtějí všechno amorfizovat, aby nastolili anarchii v morálce, přehánějí až do krajnosti buržoazní nemorálnost. Z několika ukázek jsme už měli možnost posoudit aliančnickou morálku, jejíž dogmata, ryze křesťanského původu, byla poprvé dopodrobna vypracována escobary 17. století.³⁶⁷ Aliance jen až do směšnosti přehání terminologii a nahrazuje svatou apoštolskou a římskou katolickou církev jezuitů arcianarchistickým a všeničícím „svatým dílem revoluce“. Revoluční katechismus je oficiálním kodexem této morálky, vyložené tentokrát systematicky a bez obalu. Uvádíme jej v plném znění tak, jak byl 8. července 1871 přečten před soudem.

„Povinnosti revolucionáře vůči sobě samému“

§ 1. Revolucionář je člověk, který se obětuje. Nemá ani osobní zájmy, záležitosti, city, záliby, ani vlastnictví, ba dokonce ani jméno. Všechno v něm je stravováno jediným výhradním zájmem, jedinou myšlenkou, jedinou vášní: revolucí.

§ 2. V hloubi své bytosti nejen slovy, ale skutky zpětrhal všechna pouta s občanským pořádkem a celým civilizovaným světem, se všemi zákony, tradicemi, s morálkou a zvyklostmi, v tomto světě obecně uznávanými. Je jeho nesmiřitelným nepřítelem, a jestliže v něm žije dále, tedy jen proto, aby jej mohl tím jistěji zničit.

§ 3. Revolucionář pohrdá každým doktrinářstvím, zřiká se vědy dnešního světa a přenechává ji budoucím pokolením. On zná jen jednu vědu: ničení. Proto, a jenom proto studuje mechaniku, fyziku, chemii a snad lékařství. Proto studuje ve dne v noci živou vědu — lidi, charaktery, poměry a všechny podmínky nynějšího společenského zřízení ve všech možných vrstvách. Cíl však zůstává jen jeden — co nejrychlejší a nejjistější zničení tohoto špinavého („poganyj“) zřízení.

§ 4. Pohrdá veřejným míněním. Pohrdá nynější společenskou morálkou ve všech jejích motivech, ve všech jejích projevech a nenávidí ji. Pro něho je morální všechno, co napomáhá k vítězství revoluce, nemorální a zločinné je všechno, co mu brání.

§ 5. Revolucionář je člověk, který se obětuje, je nelíostný vůči státu vůbec a vůči celé civilizované třídě společnosti a nesmí sám očekávat žádné slitování ani pro sebe. Mezi ním a společností existuje skrytý nebo otevřený, ale neustálý a nesmiřitelný boj na život a na smrt. Musí si navyknout snášet mučení.

§ 6. Tvrdý vůči sobě, musí být tvrdý i vůči ostatním. Všechny náklonnosti, změkčilé city přibuzenství, přátelství, lásky a vděčnosti musejí v něm být zatlačeny jedinou chladnou vášní pro dílo revoluce. Pro něho existuje jen jediný požitek, jediná útěcha, odměna a uspokojení: úspěch revoluce. Ve dne v noci musí žít jedinou myšlenkou pro jediný cíl — nemilosrdné ničení. Tento cíl sleduje chladnokrevně a neúnavně, musí být připraven zahynout sám a svými rukama zahubit všechny, kdo stojí tomuto cíli v cestě.

§ 7. Povaha skutečného revolucionáře vylučuje jakýkoli romantismus, citlivost, nadšení a zanícení; vylučuje dokonce osobní nenávisť a pomstychtivost. Revolucionářova vášně, jež se u něho stala každodenním a trvalým zvykem, se musí spojovat s chladnou vypočítavostí. Vždy a všude musí být poslušen nikoli toho, k čemu jej vedou osobní pohnutky, ale toho, co mu káže obecný zájem revoluce.

Povinnosti revolucionáře vůči soudruhům v revoluci

§ 8. Revolucionář může cítit přátelství a náklonnost jediné k člověku, který činy dokázal, že je stejně jako on revolučním činitelem. Míra přátelství, oddanosti a ostatních závazků vůči takovému soudruhovi se určuje jediné stupněm jeho prospěšnosti praktickému dílu všeničící (vserazrušitelnoji) revoluce.

§ 9. O solidaritě revolucionářů je zbytečné mluvit: tkví v ní celá síla revolučního díla. Soudruzi revolucionáři stojící na stejném stupni revolučního uvědomění a vášně musejí všechny závažné záležitosti projednávat pokud možno společně a rozhodovat o nich jednomyslně. Při realizaci takto rozhodnuté záležitosti musí každý spoléhat pokud možno sám na sebe. Při provádění řady ničivých činů musí pracovat každý sám a o radu a pomoc žádat soudruhy jen tehdy, je-li to naléhavě nutné k úspěchu.

§ 10. Každý soudruh musí mít k ruce několik revolucionářů druhého a třetího řádu, tj. takových, kteří ještě nejsou zcela zasvěceni. Musí v nich spatřovat část celkového revolučního kapitálu, který mu byl svěřen. Se svou částí kapitálu musí hospodářit šetrně a snažit se, aby mu tento kapitál vždycky přinesl co největší užitek. V sobě musí spatřovat kapitál, jehož má být použito pro vítězství revolučního díla, ale jímž nemůže disponovat sám a bez souhlasu všech plně zasvěcených soudruhů.

§ 11. Když se octne některý soudruh v nebezpečí a když se rozhoduje, má-li být zachráněn či ne, nesmí se dát revolucionář vést nějakými osobními city, ale jediné zájmem věci revoluce. Proto musí zvážit na jedné straně stupeň prospěšnosti svého soudruha a na druhé straně množství revolučních sil potřebných k jeho osvobození a jednat podle toho, co převažuje.

Povinnosti revolucionáře vůči společnosti

§ 12. Nový člen, který se již osvědčil nikoli slovy, ale činy, může být přijat do sdružení jediné jednomyslným rozhodnutím.

§ 13. Revolucionář vstupuje do světa státu, do světa tříd, do světa takzvané civilizovaného a žije v něm jen proto, že věří v jeho brzké a úplné zničení. Není revolucionářem, jestliže na čemkoli v tomto světě lpí. *Nesmí se rozpakovat zničit jakýkoli svazek; vztah nebo člověka patřícího k tomuto světu.* Všechno a všechny musí stejně nenávidět. Tím hůře pro něho, má-li v tomto světě přibuzenské, přátelské nebo milostné svazky; *není revolucionářem, mohou-li tyto svazky zadržet jeho ruku.*

§ 14. K dosažení cíle nemilosrdného zničení revolucionář může a často musí žít ve společnosti vydávaje se za někoho úplně jiného, než kým je. Revolucionář musí proniknout všude, do všech nejvyšších i středních tříd, do kupeckého krámu, do kostela, do šlechtického paláce, do byrokratického, vojenského a literárního světa, *do třetího oddělení (tajná policie)*, a dokonce i do carova paláce.

§ 15. Celá tato špinavá společnost budiž rozdělena do několika kategorií: první tvoří ti, kteří jsou odsouzeni k bezodkladné smrti. Ať soudruzi pořizují seznamy těchto odsouzců v pořadí daném stupněm poměrné škodlivosti pro úspěch revolučního díla, a to tak, aby dřívější čísla byla vyřízena před následujícími.

§ 16. Při sestavování těchto seznamů a určování těchto kategorií se v žádném případě nelze řídit individuální zvrhlostí člověka, a dokonce už ne nenávisť, kterou vzbuzuje u členů organizace nebo u lidu. Tato zvrhlost a tato nenávisť mohou být částečně i užitečné, podněcují-li lidovou vzpouru. Je nutno se řídit jen tím, do jaké míry prospěje smrt určitého člověka věci revoluce. Tak je třeba především zničit lidi, kteří jsou pro věc revoluce nejzlobnější a jejichž násilná a náhlá smrt může nejvíce vyděsit vládu a tím, že ji zbaví inteligentních a energických činitelů, oťrást její moci.

§ 17. Druhá kategorie má být složena z těch, jimž se prozatím (!) daruje život, aby řadou odporých činů dohnali lid k neodvratnému povstání.

§ 18. Do třetí kategorie patří spousta velkých zvířat nebo osob, které sice nevynikají ani duchem, ani energií, mají však v důsledku svého postavení bohatství, styky, vliv a moc. Těch je třeba využít, jak se dá; pokud možno je obelstít, zmást a tím, že se *zmocníme jejich špinavých tajemství*, udělat z nich své otroky. Jejich moc, styky, vliv a bohatství se takto stanou nevyčerpatelnou pokladnicí a cennou pomocí v různých podnikách.

§ 19. Čtvrtá kategorie se skládá z různých ctižádostivých státních úředníků a z liberálů rozličných odstínů. S nimi je možné konspirovat podle jejich programu a tvářit se přitom, jako bychom je slepě následovali. Je třeba, abychom je dostali do svých rukou, *zmocnili se jejich tajemství, dokonale je zkompromitovali* tak, aby návrat pro ně byl nemožný, a využili jich k vyvolání nepokojů ve státě.

§ 20. Pátá kategorie jsou doktrináři, spiklenci, revolucionáři a všichni, kdo žvaní na schůzích a na papíře. Ty je třeba bez ustání postřkovat a vtaňovat do praktických a nebezpečných projevů, jejichž důsledkem bude, že většina z nich zmizí a z některých se stanou opravdoví revolucionáři.

§ 21. Šestá kategorie je velmi důležitá; jsou to ženy, které je třeba rozdělit do tří tříd: první jsou ženy povrchní, bez ducha a bez srdce, kterých se dá využít

jako třetí a čtvrté kategorie mužů; druhé jsou ženy zanícené, oddané a schopné, jenže ne naše, protože ještě nedospěly k nefrázovitému a praktickému revolučnímu nazírání. Těch je třeba používat jako páté kategorie mužů; konečně ženy, které jsou zcela naše, tj. plně zasvěcené a bezvýhradně schvalující náš program. V těch musíme spatřovat náš nejcennější poklad, bez jehož pomoci se nemůžeme obejít.

Povinnosti sdružení vůči lidu

§ 22. Sdružení nemá jiný cíl, než úplné osvobození a štěstí lidu, tj. těžce pracujících (černorabochij ljud). Ale poněvadž jsme přesvědčeni, že tohoto osvobození a štěstí je možné dosáhnout jen lidovou revolucí, která všechno zničí, vynaloží sdružení všechny své prostředky a síly na zvěšování a rozšiřování zla a neštěstí, které nakonec musejí překročit meze trpělivosti lidu a podnítit jej k masovému povstání.

§ 23. Lidovou revolucí nerozumí společnost hnutí upravené podle klasického západního vzoru, které se vždycky zastavovalo před vlastnictvím a před tradičním společenským zřízením takzvané civilizace a morálky a omezovalo se dosud na proklamaci o svržení jedné politické formy, aby ji nahradilo jinou, a na vytvoření takzvaného revolučního státu. Lidu prospěšná může být jen taková revoluce, která do základu zničí každou myšlenku státu a svrhne všechny státní tradice, pořádky a třídy v Rusku.

§ 24. Společnost proto nemá v úmyslu vnucovat lidu nějakou organizaci shora. Budoucí organizace nesporně vyjde z hnutí a života lidu, ale to je záležitost příštích generací. Naši záležitosti je strašné, úplné, neúprosne a všeobecně zničení.

§ 25. Sbližující se s lidem, musíme se proto především spojit s těmi živly života lidu, které od založení moskevského státu nepřestávaly nejen slovy, ale i činy protestovat proti všemu, co přímo nebo nepřímo souvisí se státem, proti šlechtě, byrokracii, popům, proti obchodnímu světu* a proti drobným kramářům, proti vykořisťovatelům lidu**. Musíme se spojit s dobrodružným světem zbojníků, kteří jsou opravdoví a jediní revolucionáři v Rusku.

§ 26. Soustředit tento svět v jednu všeničící a neporazitelnou sílu, to je celá naše organizace, naše spiknutí a náš úkol.“

Kritizovat takové stěžejní dílo by znamenalo zeslabovat jeho chvástavost. Znamenalo by to rovněž brát příliš vážně tohoto amorfního všeničitele, jemuž se podařilo sloučit v jedné osobě Rudolfa z Gerolsteinu, Monte Christa, Karla Moora a Roberta Macaira. Omezíme se tedy pouze na to, že pomocí několika odkazů prokážeme shodu ducha, dokonce i výrazů katechismu, nemluvě ani

* V Bakuninově ruském textu: světu gildy. (Pozn. red.)

** V ruském textu: kulakovi vyřídichovi. (Pozn. red.)

o křečovitém přehánění, s tajnými stanovami a ostatními ruskými výplody Aliance.

Tři stupně zasvěcenosti z tajných stanov Aliance jsou reprodukovány v § 10 Katechismu, kde se mluví o „revolucionářích druhého a třetího řádu..., kteří nejsou zcela zasvěceni“. — Povinnosti mezinárodních bratrů uvedené v článku 6 jejich organizačního řádu jsou tytéž jako povinnosti, jež přikazují § 1 a 13 Katechismu. — Podmínky, za kterých mohou bratři přijímat funkce ve vládě, stanovené v článku 8 organizačního řádu, „jsou ještě zevrubněji vyloženy“ v § 14 Katechismu, kde se jim dává na srozuměnou, že mohou dostat příkaz vstoupit do služeb policie. — Rada udílená bratrům v článku 8 organizačního řádu, aby se spolu radili, se opakuje v § 9 Katechismu. — V článkách 2, 3 a 6 programu mezinárodních bratrů je připisován revoluci přesně týž charakter jako v § 22 a 23 Katechismu. — Jakobíni z článku 4 programu se v § 20 Katechismu proměňují v pododdíl „lidí páté kategorie“, jež oba dokumenty odsuzují k smrti. — Myšlenky o průběhu skutečně anarchické revoluce vyslovené v článkách 5 a 8 programu jsou tytéž jako v § 24 Katechismu.

Odsouzení vědy obsažené v § 3 Katechismu se objevuje znovu ve všech ruských publikacích. Idealizace zbojníka jako typu revolucionáře, která je ve „Slovesh“⁸⁵⁴ jen naznačena, je plně uznávána a hlásána ve všech ostatních spisech. „Pátá kategorie“ z § 20 Katechismu se ve „Vytyčení revoluční otázky“ nazývá „státní a kabinetní revolucionáři“. Stejně jako v § 25 a 26 Katechismu tvrdí se i tam, že první povinností revolucionáře je vrhnout se na zbojnictví. Teprve v „Principech revoluce“ a v listu „Narodnaja rasprava“ se začíná hlásat všezničení, nařízené § 6, 8 a 26 Katechismu, a systematické vraždění, o němž se zmiňují § 13, 15, 16 a 17.

3. Bakuninova výzva k důstojníkům ruské armády

Mezitím se Bakunin snažil, aby nezůstalo nejmenší pochybnosti o tom, že byl spoluúčastníkem takzvaného Něčajejova spiknutí. Vydal provolání „K důstojníkům ruské armády“ s datem „Ženeva